

İlk ve Orta Öğretimde Değerler Eğitimi Uygulamaları

Öğretmen ve Öğretmen Adayları İçin
Tüm Derslerin Etkinlik Örnekleri

Editörler: Sevgi COŞKUN KESKİN • Ayşegül KIRTEL

Editörler:

Prof. Dr. Sevgi COŞKUN KESKİN - Dr. Öğr. Üyesi Ayşegül KIRTEL

İLK VE ORTA ÖĞRETİMDE DEĞERLER EĞİTİMİ UYGULAMALARI Öğretmen ve Öğretmen Adayları İçin Tüm Derslerin Etkinlik Örnekleri

ISBN 978-625-6764-00-2

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© 2023, PEGEM AKADEMİ

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. AŞ'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz ve dağıtılamaz. Bu kitap, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayınevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayinevidir**. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye'de kurulan **Turcademy.com** tarafından yayınları taranmaktadır, indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 1000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilir.

I. Baskı: Ekim 2023, Ankara

Yayın-Proje: Şehriban Türüldür
Dizgi-Grafik Tasarım: Tuğba Kaplan
Kapak Tasarımı: Pegem Akademi

Baskı: Ay-bay Kırtasiye İnşaat Gıda Pazarlama ve Ticaret Ltd. Şti.
Çetin Emeç Bulvarı 1314. Cadde No: 37A-B Çankaya/ANKARA
Tel: (0312) 472 58 55

Yayıncı Sertifika No: 51818
Matbaa Sertifika No: 46661

İletişim

Macun Mah. 204. Cad. No: 141/A-33 Yenimahalle/ANKARA
Yayınevi: 0312 430 67 50
Dağıtım: 0312 434 54 24
Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60
İnternet: www.pegem.net
E-ileti: pegem@pegem.net
WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

ÖN SÖZ

Özellikle ABD ve Avustralya başta olmak üzere pek çok ülkede eskiden beri eğitim sistemlerinde ahlak eğitimi olarak yer alan değerler konusu, 40 ve 50 li yıllarda karakter eğitimi 60lı yıllardan sonra ise değerler eğitimi adını almıştır. Sadece bu adı almakla kalmamış, kapsamı da farklılaşmıştır. Ahlak eğitimi sadece din ile şekillendirilirken, karakter eğitimi konusu okul öğretisi olarak literatürde kendine yer bulmuştur. Değerler eğitimi ise ahlak ve karakter eğitimini kucaklayan, aynı zamanda okul dışı faaliyetleri ve aileyi de içine alan bir alan olmuştur. Ülkemizde 2000li yılların başından bu yana, oldukça yoğun bir şekilde literatürel anlamda çalışılan değerler eğitiminin belli mevzuları hala tartışmalıdır. Bu tartışmalı konuların başında, özellikle değer eğitimi konusunun “din kültürü ve ahlak bilgisinin mi, sosyal bilgilerin mi, dil öğretiminin mi yoksa diğer derslerin mi alanına giriyor?” sorusu vardır. Bu sorunun cevabı ise açıktır: “Bütün derslerin ve hatta herkesin.”

Okullarda bilgi, beceri ve değer öğretiminin birlikte yapılması ve bunların içiçe girişik olduğu her ne kadar programlarda vurgulansa da, maalesef günümüzdeki okul uygulamaları salt bilgi öğretmeye odaklanılmakta, değerler eğitimi konusu ise panolarda kalmaktadır.

Oysa bilgi zihnin, beceri zihnin ve kasların, değerler ise kalbin eğitimidir. Sadece bilgi alıp, kalbe dokunmayan bir eğitim, zihinde yavanlaşır. Lezzeti ve işlevi azalır. Düşünün ki çok güzel bir eğitim almış doktorun, değerlerden yoksun olduğu için hastalarına karşı vicdanlı davranmayışının sonucu ne olur? Ya da yine yetkin bilişsel eğitim alan bir öğretmenin, başkasının hakkına riayet etmeden öğrencilerine kazandıracakları şeylerden onu yoksun bırakmasının sonucunun ne olur? Kısaca şunu söylemek gerekir ki; yetiştirilen her bir vatandaşın değerlerden yoksun kaldığı zaman, çevresindeki insanlara, ülkesine ve milletine vereceği zararın boyutları tartışılmaz.

Günümüzde eğitim bilimleri alanı, değerler eğitimi alanında teorik boyutta birbirinin benzeri pek çok çalışma yürütmüş ama değerlerin nasıl kazandırılacağına dair pratik uygulamalar ya da uygulama örnekleri oldukça kısıtlı kalmıştır. Değerler eğitimi için eğitimcilerin çoğunluğu, kendi doğrusunca ayın değeri, pano hazırlama, değer eğitimi dersi verme gibi uygulamalar yapmıştır. Ayrıca okul öncesinde Kuran-ı Kerim öğretimine de değer eğitimi adını vermişlerdir. Oysa bir alfabeyi öğrenmekten ziyade içeriğini öğrenip, uygulamanın değer eğitimi olduğu gözden kaçmıştır. Bunun dışında farklı inançlardan insanların da değerleri olduğu, hatta insanın insan olabilmesine dair insanlığın ortak değerleri bulunduğu hususuna odaklanılmamıştır. Bu nedenlerden dolayı değer eğitimi tüm derslerin ko-

nusu olup, ilgili konularda yeri ve zamanı geldiğinde çocuğun kalbine dokunarak yapılmalıdır. Kazanımların doğası gereği açık ya da örtük (gömülü) bir şekilde değerler öğrenciye hissettirilip, kazandırılmalıdır. Bu çalışmayla ilk ve orta öğretimde yer alan 13 farklı ders ve alan bağlamında etkinlik örnekleri, alanın uzmanları tarafından geliştirilmiştir. Her bir ders kendi alanına özgü kazanımı kazandırmaya çalışırken, konuyla ilgili değeri açık ya da örtük bir şekilde “değerleri belirginleştirme yoluyla” etkinliklere yerleştirmiştir. Bu yolla öğretmen ve öğretmen adaylarının konuyla ilgili önünün açılması ve onlara örnek sunmak hedeflenmiştir.

Umarım bu değer yolculuğumuz hedefine ulaşır.

Vatana hayırlı olması dileklerle.

9 Eylül 2023

Prof. Dr. Sevgi COŞKUN KESKİN

BÖLÜMLER VE YAZARLARI

Editörler:

Prof. Dr. Sevgi COŞKUN KESKİN - Dr. Öğr. Üyesi Ayşegül KIRTEL

1. Bölüm: Değerler ve Eğitimi

Doç. Dr. Yusuf KESKİN, Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi
ORCID No: 0000-0002-1072-6708

2. Bölüm: Değerleri Nasıl Öğretmeliyiz?

Doç. Dr. Yusuf KESKİN, Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi
ORCID No: 0000-0002-1072-6708

3. Bölüm: Sosyal Bilgiler Dersi ve Değerler Eğitimi

Prof. Dr. Sevgi COŞKUN KESKİN, Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi
ORCID No: 0000-0002-8477-6134

4. Bölüm: Fen Bilimleri Dersi ve Değerler Eğitimi

Doç. Dr. Aysun ÖZTUNA KAPLAN, Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi
ORCID No: 0000-0001-8133-312X

5. Bölüm: Türkçe Dersi ve Değerler Eğitimi

Dr. Öğr. Üyesi Tuğba DEMİRTAŞ TOLAMAN, Sakarya Üniversitesi
Eğitim Fakültesi
ORCID No: 0000-0002-6632-9752
Elif BÖRKLÜOĞLU, Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi
ORCID No: 0000-0002-1813-3050

6. Bölüm: Matematik Dersi ve Değerler Eğitimi

Dr. Öğr. Üyesi Nuray ÇALIŞKAN DEDEOĞLU,
Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi
ORCID No: 0000-0002-1664-0921

7. Bölüm: Hayat Bilgisi Dersi ve Değerler Eğitimi

Dr. Öğr. Üyesi Hakan BAYIRLI, Afyon Kocatepe Üniversitesi
Eğitim Fakültesi
ORCID No: 0000-0002-8415-5418

8. Bölüm: Beden Eğitimi ve Spor Derslerinde Değerler Eğitimi

Prof. Dr. Gülten HERGÜNER,
Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi
ORCID No: 0000-0002-3087-3684
Dr. Ayşe ÖNAL, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi
ORCID No: 0000-0003-3786-6679

9. Bölüm: Müzik Eğitimi ve Değerler Eğitimi

Doç. Dr. Hakan BAĞCI, Kocaeli Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi

ORCID No: 0000-0001-5312-3168

Dr. Öğr. Üyesi Sibel ÇELİK, Dicle Üniversitesi, Devlet Konservatuvarı

ORCID No: 0000-0002-8177-9946

10. Bölüm: Yabancı Dil Öğretimi ve Değerler Eğitimi

Öğr. Gör. Selçuk ÖNDER, Sakarya Üniversitesi Uygulamalı Bilimler Fakültesi

ORCID No: 0000-0002-4976-3178

11. Bölüm: Görsel Sanatlar Dersi ve Değerler Eğitimi

Prof. Dr. Neslihan KIYAR, Kocaeli Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi

ORCID No: 0000-0002-0334-2319

12. Bölüm: Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi ve Değerler Eğitimi

Doç. Dr. Mahmut ZENGİN, Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

ORCID No: 0000-0002-9042-7379

13. Bölüm: T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersi ve Değerler Eğitimi

Prof. Dr. Sevgi COŞKUN KESKİN, Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi

ORCID No: 0000-0002-8477-6134

14. Bölüm: Okul Öncesi Eğitimi ve Değerler Eğitimi

Dr. Öğr. Üyesi Ayşegül KIRTEL, Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi

ORCID No: 0000-0002-7537-3720

15. Bölüm: Özel Eğitim ve Değerler Eğitimi

Doç. Dr. Canan SOLA ÖZGÜÇ, Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi

ORCID No: 0000-0002-4716-9028

16. Bölüm: Değerler Eğitiminde Ölçme ve Değerlendirme

Doç. Dr. Gülden KAYA UYANIK, Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi

ORCID No: 0000-0002-8100-6994

İÇİNDEKİLER

Ön Söz.....	iii
Bölümler ve Yazarları	v

1. BÖLÜM DEĞERLER VE EĞİTİMİ

Giriş.....	1
Değer(ler) Kavramı	2
Değer(ler) ile İlişkili İki Kavram: Tutum(lar) ve İnanç(lar)	3
Değer Sınıflamaları.....	5
Eğitim ve Değerler İlişkisi	7
Değerler Eğitimi	8
Değerler Eğitimine Eşdeğer Kullanımlar: Ahlak ve Karakter Eğitimi	10
Değerler Eğitimine Yönelik Güncel Sorun ve Tartışmalar.....	11
Küreselleşme	12
Çok kültürlülük	14
Kaynakça.....	15

2. BÖLÜM DEĞERLERİ NASIL ÖĞRETMELİYİZ?

Giriş.....	19
Değer Eğitimi Yaklaşımları	21
Değerlerin Doğrudan Öğretimi (Değer Aktarma)	22
Değer Telkini.....	23
Davranış Değiştirme	23
Değer Geliştirme/Gerçekleştirme Yaklaşımları.....	23
Değer Açıklama/Belirginleştirme.....	24
Değer Analizi	25
Ahlaki Muhakeme.....	25
Bütüncül Yaklaşımlar	26
Karakter Eğitimi	26
Adil Topluluk Okulları.....	27
Değer Eğitiminde Kullanılabilecek Yöntemler	27
Anlatım	28
Örnek Olay	28

Tartışma	29
Problem Çözme	29
İşbirlikli Öğrenme	29
Proje Tabanlı Öğrenme.....	30
Değer Eğitiminde Kullanılabilecek Teknikler	30
Drama	31
Gezi-Gözlem	31
Konuşma Halkası.....	31
Beyin Fırtınası.....	32
Altı Şapkalı Düşünme	32
Kaynakça.....	33

3. BÖLÜM

SOSYAL BİLGİLER DERSİ VE DEĞERLER EĞİTİMİ

Giriş.....	35
Sosyal Bilgiler ve Değerler Eğitimi	36
Sosyal Bilgiler Derslerinde Değerler Eğitiminin Yeri ve Önemi.....	36
Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarında Değerler	36
Kaynakça.....	39
Sosyal Bilgiler Dersi Etkinlik Örnekleri	41
Farklıyız Farkındayız	42
Hak ve Özgürlüklerim	50
Kaynaklarımızı Doğru Kullanıyorum	59

4. BÖLÜM

FEN BİLİMLERİ DERSİ VE DEĞERLER EĞİTİMİ

Giriş.....	73
Fen Bilimleri ve Değerler.....	74
Fen Bilimleri Öğretim Programlarında Değerler.....	76
Kaynakça.....	79
Fen Bilimleri Etkinlik Örnekleri	81
Biz Ne Yerseğ O'yuz!	82
Su Hayattır. Doğru Kullanalım, Hayvanları Kurtaralım	88
Kan Ver Can Ver	97

5. BÖLÜM TÜRKÇE DERSİ VE DEĞERLER EĞİTİMİ

Giriş.....	107
Kaynakça.....	111
Türkçe Dersi Etkinlik Örnekleri.....	113
Doğru ve Adil.....	114
Zulular	123
Doğum Günü Hediyesi	128

6. BÖLÜM MATEMATİK DERSİ VE DEĞERLER EĞİTİMİ

Giriş.....	133
Matematik ve Değerler Eğitimi.....	134
Matematik ve Değerler	134
Matematik Eğitimi ve Değerler.....	135
İlköğretim Matematik Dersi Öğretim Programında Değerler	138
Kaynakça.....	140
Matematik Dersi Etkinlik Örnekleri.....	143
Gölgenin İzinden Gerçeği Bulabilir Miyiz.....	144
Kitap Okuyana Bu Bakkaldan İstediyi Ücretsiz	151
Pamuk Şekerci Amca	155

7. BÖLÜM HAYAT BİLGİSİ DERSİ VE DEĞERLER EĞİTİMİ

Giriş.....	161
Hayat Bilgisi Dersi Yapısı ve Değerler Eğitimi.....	162
Hayat Bilgisi Eğitiminde Değerler.....	163
Hayat Bilgisi Dersinde Değerlerin Etkinliklerle Öğretimi.....	165
Değerlerin Etkinliklerle Öğretiminin Mevcut Durumu	165
Kaynakça.....	166
Hayat Bilgisi Dersi Etkinlik Örnekleri.....	169
Bağımsızlık Yolcusu	170
Sağlığı Gözlemliyorum	179
Nezaket Benden Başlar	187

8. BÖLÜM

BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR DERSLERİNDE DEĞERLER EĞİTİMİ

Giriş.....	195
Beden Eğitimi ve Spor ile Değerler Eğitimi	196
Beden Eğitimi ve Sporda Değerler	197
Eğitsel Oyunlar ile Değerler Eğitimi	198
Beden Eğitimi ve Oyun Etkinlikleriyle Değer Kazandırma	199
Kaynakça.....	202
Beden Eğitimi ve Spor Dersleri Etkinlik Örnekleri	205
Battaniye Voleybolu	206
Geleneksel Çocuk Oyunlarımı Tanıyorum	211
Bireysel Farklılıklara Saygı	216

9. BÖLÜM

MÜZİK EĞİTİMİ VE DEĞERLER EĞİTİMİ

Müzik Eğitim ve Değerler Eğitimi	221
Kaynakça.....	226
Müzik Eğitimi Etkinlik Örnekleri	129
Dostlar Paylaşır	230
Bu Vatan Bizim	237
Âşıklık ve Âşık Veysel Şatıroğlu	245

10. BÖLÜM

YABANCI DİL ÖĞRETİMİ VE DEĞERLER EĞİTİMİ

Giriş.....	257
Yabancı Dil Öğretimi ve Değerler Eğitimi	258
Yabancı Dil Öğretiminde Değer Eğitiminin Yeri	258
Yabancı Dil Eğitim Programlarında Değerler	259
Kaynakça.....	260
Yabancı Dil Öğretimi Etkinlik Örnekleri	261
My Responsibilities	262
Saving The Planet	267

11. BÖLÜM GÖRSEL SANATLAR DERSİ VE DEĞERLER EĞİTİMİ

Giriş.....	275
Değerler Eğitiminde Görsel Sanatlar Dersinin Yeri	276
Sonuç	279
Kaynakça.....	279
Görsel Sanatlar Dersi Etkinlik Örnekleri	281
Mağara Resimleri.....	283
Temizlik	287
Müzeler (Takvim Etkinliği)	294
8 Mart Dünya Kadınlar Günü (Sağlık Çalışanları Üç Boyutlu Çalışma) ...	301

12. BÖLÜM DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ DERSİ VE DEĞERLER EĞİTİMİ

Giriş.....	311
Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi ve Değerler Eğitimi	313
Din Öğretiminin Ahlak ve Değerler Eğitimindeki Yeri	313
Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programında Değerler	315
Kaynakça.....	318
Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Etkinlik Örnekleri.....	321
Ramazan Birlikte Güzel	322
Değerler Bize Ne Söyler?	327
Bir Çöp Bir Çöptür	332

13. BÖLÜM T.C. İNKILAP TARİHİ VE ATATÜRKÇÜLÜK DERSİ VE DEĞERLER EĞİTİMİ

Giriş.....	337
T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersi Değerler Eğitiminin Yeri ve Önemi.....	337
T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersi Öğretim Programlarında Değerler	338
Kaynakça.....	340
T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersi Etkinlik Örnekleri.....	341

Bağımsızlık Yolunda Atılan Adımlar	342
Türk'ün Dayanışması	352

14. BÖLÜM OKUL ÖNCESİ EĞİTİMİ VE DEĞERLER EĞİTİMİ

Giriş.....	367
Erken Çocukluk Dönemi ve Kapsamı	367
Okul Öncesi Dönemde Değerler Eğitimi	369
Kaynakça.....	371
Okul Öncesi Eğitimi Etkinlik Örnekleri	373
Tohumdan Gelen	374
Oyun Arkadaşlarım	378

15. BÖLÜM ÖZEL EĞİTİM DERSİ ETKİNLİKLERİ

Giriş.....	385
Özel Eğitim ve Değerler Eğitimi.....	385
Kaynakça.....	388
Özel Eğitim Etkinlik Örnekleri.....	389
Sınıfımın Kuralları 1	390
Sınıfımın Kuralları 2	397

16. BÖLÜM DEĞERLER EĞİTİMİNDE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

Değerler Eğitiminde Ölçme ve Değerlendirme.....	403
Tutum Ölçeği	404
Dereceli Puanlama Anahtarı (Rubrik)	409
Grup/Akran Değerlendirmeleri ve Öz Değerlendirme.....	410
Kaynakça.....	414

YAZARLAR HAKKINDA

Doç. Dr. Yusuf Keskin.....	415
Prof. Dr. Sevgi Coşkun Keskin	415
Doç. Dr. Aysun Öztuna Kaplan	416
Dr. Öğr. Üyesi Tuğba Demirtaş Tolaman	416
Elif Börklüoğlu.....	416
Dr. Öğr. Üyesi Nuray Çalışkan Dedeoğlu	416
Dr. Öğr. Üyesi Hakan Bayırlı	417
Prof. Dr. Gülten Hergüner	417
Dr. Öğr. Üyesi Ayşe Önal.....	418
Doç. Dr. Hakan Bağcı	418
Dr. Öğr. Üyesi Sibel Çelik.....	419
Öğr. Gör. Uzm. Selçuk Önder.....	419
Prof. Dr. Neslihan Kıyar	419
Doç. Dr. Mahmut Zengin	420
Dr. Öğr. Üyesi Ayşegül Kırtel.....	420
Doç. Dr. Canan Sola Özgüç	420
Doç. Dr. Gülden Kaya Uyanık.....	421